

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-041-4-36>

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Батарейна І. О.

*аспірант кафедри педагогіки і педагогічної майстерності
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Запорізька область, Україна*

Питання морального виховання стає ще більше актуальним. В часи реформування системи освіти та змін, які відбуваються в суспільстві, стає питання вдосконалення та переосмислення педагогічних умов морального виховання. Підвищити рівень морального виховання можна тільки завдяки покращенню педагогічних умов та в постійному поширенні позитивної інформації. Процес формування моральної культури є складним і тривалим. З перших днів життя він починається в сім'ї та проходить через засвоєння уявлень про доброчинність і справедливість, про зло і злочинність, тим кращими стають взаємовідношення між батьками. Всі причетні до освіти, навчання і виховання мають поставити перед собою одне з перших завдань – правильне розкриття сутності моральних понять [2].

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні надають імпульс для пошуку подальших шляхів модернізації, інтенсифікації та індивідуалізації процесу навчання. Одним із найпоширеніших способів реалізації цієї мети є розробка та створення оптимальних педагогічних умов певного освітнього процесу. Поняття «педагогічні умови» висвітлюється дуже часто в сучасній науково-педагогічній літературі. Виникає необхідність в уточненні поняття тому, що жоден існуючий на сьогодні педагогічний словник не дає визначення цьому терміну. Актуальними є реалізація в освітніх програмах ідеї посилення ролі сім'ї у вихованні дітей, розширення можливості впливу родин учнів на навчально-виховний процес. Виховна діяльність школи має бути зорієнтована на забезпечення школяра усіма необхідними знаннями, уміннями, навичками суспільного досвіду й поведінки, притаманним молодій людині української держави.

У Новій українській школі виховання перебуває в центрі освіти. У здійсненні виховного процесу мають ураховуватися такі організаційні орієнтири:

- виховання не зводиться до окремих виховних занять;
- до створення виховного середовища залучається весь колектив школи;
- учитель є взірцем людини вихованої, своїм прикладом він надихає і зацікавлює дитину;
- у плануванні діяльності враховуються індивідуальні нахили і здібності кожної дитини, створюються належні умови для їх реалізації;
- співробітництво з позашкільними закладами освіти;
- активне залучення до співпраці психологів і соціальних педагогів;
- налагодження постійного діалогу з батьківською спільнотою [8].

Розбудова Нової української школи – це довготермінова реформа, яка принесе суттєві зміни всіх складників освіти. Пріоритетного значення в розбудові Нової української школи, підкреслює Н. Бібік, набуває завдання формування в учнів системи загальнолюдських цінностей – морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність). У центрі освіти має перебувати виховання в учнів відповідальності за себе, за добробут нашої країни [8].

Вчені, опираючись на різні ознаки, виділяють різноманітні групи умов. Так Ю. Бабанський за сферою впливу виділяє дві групи умов функціонування педагогічної системи: зовнішні (природно-географічні, загальні, виробничі, культурні) та внутрішні (навчально-матеріальні, шкільно-гігієнічні, морально-психологічні, естетичні) [9].

Проблема умов несе «педагогічне» забарвлення в дослідженнях В. Андреева, А. Найна, Н. Яковлевої, Н. Іпполітової, М. Зверєвої, Б. Купріянова та інших. Розглядаючи термін «педагогічні умови», вчені дотримуються деяких позицій. За першої позиції педагогічні умови є сукупністю деяких заходів педагогічного впливу та можливостей матеріально-просторової середовища; – (комплекс) заходів, склад, методи (прийоми) та організаційні форми навчання та виховання (В. Андреев) [1]; – сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, засобів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених задач (А. Найн) [6, с. 44-49]; – сукупність заходів (об'єктивних можливостей) педагогічного процесу (Н. Яковлева) [10].

Другу позицію займають дослідники, які зв'язують педагогічні умови з конструюванням педагогічної системи, в якій вони виступають одним з компонентів (Н. Іпполітова, М. Зверєва): – компонент

педагогічної системи, що відображає сукупність внутрішніх (забезпечують розвиток особистісного аспекту суб'єктів освітнього процесу) і зовнішніх (що сприяє реалізації процесуального аспекту системи) елементів, що забезпечують її ефективне функціонування та подальший розвиток [4]; – змістовна характеристика одного з компонентів системи, в якості якого виступає зміст, організаційні форми, засоби навчання і характер взаємин між учителем і учнями (М. Зверева) [3, с. 29-32].

Для вчених, що займають третю позицію, педагогічні умови – планомірна робота по оточенню закономірностей як стійких зв'язків освітнього процесу, що забезпечує можливість перевірки результатів науково-педагогічного дослідження (Б. Купріянов, С. Динін). При цьому вчені даної групи вказують на необхідність рядоположності педагогічних умов, які перевіряються в рамках гіпотези одного дослідження [5, с. 101-104].

До своєї структури педагогічні умови включають такі компоненти: нормативна база, зміст освіти, технології навчання, матеріально-технічна база, навчально-методичне забезпечення, міжособистісна взаємодія учасників навчального процесу і психологічний мікроклімат. Від вибору тих чи інших компонентів і їх взаємодії залежить ефективність досягнення поставленої мети навчально-виховного процесу.

Як вважає М. Нечепоренко, важливою умовою морального виховання є систематичність накопичення позитивних знань і оволодіння навичками їх застосування. На всіх етапах виховного впливу на розвиток людини збагачується її пам'ять новою і корисною інформацією, під впливом якої розвиваються моральні почуття, формуються уміння і навички моральної поведінки. Чим частіше повторюються моральні вправи в різноманітних умовах навчально-виховної діяльності учня, тим краще та якісніше проходить увесь процес морального загартування особистості. В той же час, процес морального загартування молоді і зрілої людини дуже складний і суперечливий. У сучасних умовах сім'я та школа змінюють моральні орієнтири, внаслідок чого діти перестають сприймати чесний труд як першу почесну життєву потребу, а чесність у стосунках з людьми – як закон життя. Економічні труднощі, безробіття з одного боку і жорстокість, аморальність, злочинність, сексуальна розбещеність з другого – створюють умови для розвитку у дітей так званої «свободи моралі», що звичайно негативно відбивається на їхній громадянській позиції, навчальній і трудовій діяльності, а пізніше і на соціальних ідеалах [7].

Таким чином, педагогічні умови розглядаються як один з компонентів педагогічної системи, що відображає сукупність можливостей освітнього та матеріально просторового середовища, що

впливають на особистісний і процесуальний аспекти даної системи і забезпечують її ефективне функціонування та розвиток. Для подальшого покращення ефективності морального виховання в початкових школах є створення сприятливого морально-виховного середовища для розвитку моральної особистості.

Література:

1. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В.И. Андреев. Казань : Изд-во КГУ, 1988. 238 с.

2. Батарейна І.О. Педагогічні умови морального виховання учнів початкових шкіл України з другої половини ХХ – початку ХХІ століття: історіографія проблеми. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. Мелітополь, 2020. Вип. 1 (24). С. 100 -105.

3. Зверева М.В. О понятии «дидактические условия» / М.В. Зверева // Новые исследования в педагогических науках. М.: Педагогика. 1987. № 1. С. 29-32.

4. Ипполитова Н.В. Теория и практика подготовки будущих учителей к патриотическому воспитанию учащихся : дис. ...д-ра пед. наук / Н.В. Ипполитова. Челябинск, 2000. 383 с.

5. Куприянов, Б.В. Современные подходы к определению сущности категории «педагогические условия» / Б.В. Куприянов, С.А. Дынина // Вестник Костромского гос. Ун-та им. Н.А. Некрасова. 2001. № 2. С. 101-104.

6. Найн А.Я. О методологическом аппарате диссертационных исследований / А.Я. Найн // Педагогика. 1995. № 5. С. 44-49.

7. Нечепоренко М.В. Моральне виховання як педагогічна і соціальна проблема. *Наукові записки кафедри педагогіки. Випуск XXXVI*. Харків, 2014. С. 136-144.

8. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н.М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

9. Педагогика / под ред. Ю.К. Бабанского. – М.: Педагогика, 1988. 432 с.

10. Яковлева Н.М. Теория и практика подготовки будущего учителя к творческому решению воспитательных задач : дис... д-ра пед. наук. Челябинск, 1992. 403 с.